

14. *Samodryn A. P.* Arkhitektonika profilnoi osvity / A. P. Samodryn. – Kremenchuk : Shcherbatykh, 2015. – 486 s.
15. *Samodryn A. P.* Kontsepsiia kompleksnoho modeliuvannia navchalno-osvitnoho prostoru rehionu zasady profilnoho navchannia (proekt) : nauk.-metod. rek. / A. P. Samodryn. – Kremenchuk : Shcherbatykh, 2005. – 44 s.
16. *Samodryn A. P.* Profilne navchannia v serednii shkoli / A. P. Samodryn. – Kremenchuk : RVTs PNTU, 2004. – 384 s.
17. Upravlinnia shkoloiu, shcho zminiuietsia. Poradnyk suchasnoho dyrektora / O. Pometun, L. Serediak, I. Sushchenko, O. Yanushev. – Ternopil : Aston, 2005. – 192 s.
18. *Khaken H.* Synerhetyka / H. Khaken ; [per. s anhl.]. – M. : Myr, 1980. – 404 s.
19. *Shubochkyna E.* Profylnoe obuchenye: kak reshaiutsia problemy proforyentatsyy v shkole / E. Shubochkyna // Nar. obrazovanye. – 2007. – № 1. – S. 152–156.

Людмила Русалкіна,

м. Одеса

УДК 811.111'276.6:614.233.4

КОМУНІКАТИВНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ЯК НЕВІД'ЄМНИЙ СКЛАДНИК ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ

У статті розглядається комунікативний аспект діяльнісного підходу до навчання студентів іноземній мові в медичинських вищих закладах освіти (ВЗО), подаються особливості діяльносної позиції студента-медика в освітньому процесі, визначено провідні характеристики комунікативно-діяльнісного підходу, шляхи досягнення необхідних умінь в культурно-мовній діяльності студента.

Ключові слова: комунікативно-діяльнісний підхід, іншомовна підготовка студента.

В статье рассматривается коммуникативный аспект деятельностного подхода к обучению студентов иностранному языку в медицинских вузах, подаются особенности деятельностной позиции студента-медика в учебном процессе, определены ведущие характеристики коммуникативно-деятельностного подхода, пути достижения и развития необходимых умений в культурно-речевой деятельности студента.

Ключевые слова: коммуникативно-деятельностный подход, иноязычная подготовка студентов, медицинские вузы.

The article deals with the communicative aspect of the activity approach to teaching students a foreign language at medical universities, describes the peculiarities of the active position of a medical student in the educational process, identifies the leading characteristics of the communicative activity approach, the ways of achieving and developing the necessary skills in the student's cultural and speech activity.

Key words: communicative activity approach, foreign language training of students, medical universities.

Сьогодні педагогіка знаходиться на етапі переосмислення концептуальних підходів до навчання особистості. Прагнення до оптимізації освітнього процесу зумовило появу нових і вдосконалення існуючих педагогічних технологій, подальший розвиток яких пов'язано з реалізацією сучасної концепції вищої медичної освіти. Застосування комунікативно-діяльнісного підходу більше відповідає сучасним освітнім цілям та сучасним психолого-педагогічним ідеям, оскільки дає змогу активно формувати у студентів комунікативну підготовленість – основну мету стандартизованої мовної освіти.

Це зумовило мету статті – теоретичний аналіз застосування комунікативно-діяльнісного підходу в процесі іншомовної підготовки студентів у медичних вищих закладах освіти (ВЗО).

У цілісному комунікативно-діяльнісному підході існують два взаємозумовлених складника – *діяльнісний* та *комунікативний*. Діяльнісний підхід базується на концептуальних

положеннях теорії діяльності. Його прихильниками є: Б. Ананьєв, П. Анохін, Р. Кузьміна, О. Леонт'єв, Б. Ломов, С. Рубінштейн, О. Лурія та ін. Учені розглядають означений підхід як методологічний напрям [5], що передбачає опис, пояснення, проектування об'єктів і процесів із погляду категорії діяльності. Діяльність тлумачиться як форма активного цілеспрямованого вияву сутнісних сил особистості та основний засіб і найважливіша форма її розвитку [6].

Процес викладання іноземної мови професійного спрямування має на меті оволодіння мовою не лише як інформативним засобом, а й користування мовою як засобом спілкування в професійно зорієнтованих комунікативних ситуаціях майбутньої професійної діяльності. Отже, увагу необхідно зосередити на комунікативному підході. Мовленнєва спрямованість та ситуативність формують визначення комунікативного підходу і, разом з тим, є його принципами. Реалізації принципів комунікативного підходу сприяє атмосфера колективного спілкування, співпраця студентів, координування науково-педагогічного працівника, його взаємодія зі студентами. Це характеризує окремий бік пізнавальної діяльності – *інтерактивне* навчання, метою якого є створення комфортних умов навчання. Така форма передбачає перенесення акценту з діяльності науково-педагогічного працівника, який навчає, на пізнавальну активність студента, що сприяє розвитку його активності, творчості, ініціативності, розвитку особистісних якостей, здібностей. До популярних інтерактивних методів навчання іноземної мови можна віднести метод групової дискусії. Характер та атмосфера колективного обговорення проблеми створюють сприятливі умови для розвитку вмінь та навичок стисло, чітко та лаконічно висловлювати свої думки, уважно вислуховувати думки інших та аргументовано відстоювати особисті погляди. Застосовуючи цей інтерактивний метод під час проведення практичних занять з іноземної мови, науково-педагогічний працівник скеровує студентів на самостійне розв'язання поставленої проблеми.

З'ясуємо детальніше поняття «діяльність», що є складником цього підходу. Ідея аналізу діяльності, як метод наукової психології людини, була закладена ще в ранніх працях Л. Виготського. Було запропоновано поняття «інструментальних» операцій, поняття «мети», а пізніше – і поняття мотиву («мотиваційної сфери свідомості»). Пройшли роки, перш ніж вдалося описати у першому наближенні загальну структуру людської діяльності та індивідуальної свідомості [3]. Цей перший опис сьогодні видається багато в чому незадовільним та абстрактним. До сьогодні мова йшла про діяльність у загальній значущості цього поняття. На практиці ми завжди маємо справу з певними видами діяльностями, кожна з яких відповідає певній потребі суб'єкта. Окремі конкретні види діяльності можна розрізняти між собою за будь-якою ознакою: по формі, способам здійснення, емоційній напруженості, часовій і просторовій характеристиці, їх фізіологічним механізмам тощо. Однак головне, що відрізняє одну діяльність від іншої, полягає у відмінності їхніх предметів. Адже саме предмет діяльності і надає їй певну спрямованість. За запропонованою О. Леонт'євим термінологією, предмет діяльності є її мотивом, що завжди відповідає тій чи тій потребі. Отже, поняття діяльності пов'язано з поняттям мотиву. Діяльності без мотиву не існує [5].

Основними «складниками» певних людських діяльностей є *дії*. Дією ми називаємо процес, підлеглий свідомій меті. Подібно до того, як поняття мотиву співвідноситься з поняттям діяльності, поняття мети – з поняттям дії. Спільна діяльність учасників спонукає їх продуктом, що з початку безпосередньо відповідає потребі кожного з них. Людська діяльність існує тільки у формі дії або ланцюга дій. Наприклад, трудова діяльність існує в трудових діях, освітня діяльність – у навчальних діях, діяльність спілкування – в діях (актах) спілкування тощо. Один і той же мотив може конкретизуватися в різних цілях і відповідно породжувати різні дії [5].

Оскільки наш пошук спрямовано на визначення методологічних підходів щодо організації мовної освіти майбутніх лікарів, вважаємо за необхідне визначити одним з них – *комунікативний підхід*.

Ідею навчання мови на комунікативній основі підтримало широке коло зарубіжних і вітчизняних науковців, а саме: Г. Відоусан, У. Літлвуд, Г. Піфо, Б. Беляєв, І. Бім, А. Богуш, П. Гурвич, Г. Китайгородська, Ю. Пассов, М. Пентилюк, В. Скалкін, Н. Складенко та ін.

Сутність комунікативного підходу до навчання іноземних мов полягає у тому, що процес оволодіння мовою має бути своєрідною моделлю процесу спілкування. У цьому випадку комунікативність розглядається не як методичний принцип, а як методологічний принцип, що підпорядковує всі сторони навчання: співвіднесення знань з уміннями та навичками, відбір прийомів навчання, зміст загальноосвітніх і виховних завдань, а також обсяг і характер зв'язків з іншими навчальними предметами. Головне в комунікативному навчанні – це спрямованість освітнього процесу на розвиток практичних умінь володіння мовою, як засобом спілкування у різних життєвих ситуаціях у залежності від мети спілкування, тобто на формування комунікативної компетенції певного рівня. А тому, організація освітньої діяльності має, певним чином, відтворювати процес моделювання принципово важливих параметрів спілкування, як: особистісний характер комунікативної діяльності суб'єктів спілкування, відношення та взаємодія мовленнєвих партнерів; ситуація, як форма функціонування спілкування, змістова основа процесу спілкування; система мовленнєвих засобів, що забезпечують комунікативну діяльність, функціональний характер засвоєння та використання мовленнєвих засобів, евристичність. Зазвичай, такий підхід до навчання іноземної мови номінують комунікативно-діяльнісним, оскільки він, за словами О. Леонтьєва, зорієнтований на співрозмовника, а комунікабельність – це оптимальний вплив на співрозмовника. За комунікативно-діяльнісним підходом, спілкування виступає метою, способом і засобом навчання іноземної мови [5]. Означений підхід має глибоку психолінгвістичну зумовленість: ґрунтується на взаємозв'язку мови і мовленнєвої діяльності, психології породження та розуміння висловлювань та концентрується на мові – як системі, та мовленні – як діяльності з актуалізації можливостей, що мова надає її носіям.

Так, Ф. де Соссюр розглядав мову, як знакову систему, що виникає та використовується заради спілкування, та в ситуаціях спілкування, є його основним засобом, тобто, виконує комунікативну функцію. Окрім того, вона є засобом передання інформації від мовця до слухача [9]. А тому, мова, пов'язана з потребами та умовами комунікації людини, містить важливий аспект її соціальної поведінки, посідає певне місце у комунікативно-пізнавальній діяльності. Відзначимо, що немає галузі людського існування, яка б не стосувалася спілкування, що, опосередковане знаками, виступає у вигляді комунікативної активності з власною стратегією реалізації певних комунікативно-пізнавальних завдань, а саме: привернути увагу співрозмовника, зорієнтувати його у меті та умовах спілкування, організувати смислове сприйняття співрозмовником інформації; запевнити співрозмовника, викликати його співчуття, підтримати його погляд, тобто, вплинути у процесі спілкування на іншого/інших з метою зміни його/їхньої поведінки. У зв'язку з цим, більш актуальним постає питання про соціальні функції спілкування, його природу і місце у загальній системі діяльності суспільства та індивіда, як члена цього суспільства. Проблеми спілкування, як багаторівневого та багатомірного феномена, досліджуються на різних рівнях наук: соціології, психології, лінгвістики, психолінгвістики, лінгвосоціопсихології, педагогіки тощо.

Як свідчать дослідження, існують різні підходи до проблеми спілкування. Філософи, наприклад, аналізують спілкування, як спосіб реалізації суспільних відносин, розглядають його як вид діяльності, де фіксуються суб'єкт-суб'єктні відносини, вивчають вплив спілкування на формування особистості (М. Бахтін, А. Камю, Ж. Сартр, К. Ясперс та ін.). Дослідження проблем спілкування в загально філософському плані виступає методологічним підґрунтям, на якому базується вивчення цього феномена в інших науках. Зокрема, у психології та педагогіці спілкування розглядається як міжособистісна і міжгрупова взаємодія, основа якої містить пізнання одне одного та обмін певними результатами психічної діяльності – інформацією, думками, почуттями, оцінками тощо [1], як особистісна потреба людини. Психологи називають цю потребу комунікативною і вважають, що вона проявляється через прагнення людини до розуміння її іншими. В лінгводидактиці комунікативно-діяльнісний підхід розглядається, як принцип, що є передумовою успішного вивчення мовних явищ (А. Богуш, М. Вашуленко, М. Пентилюк, К. Плиско, Г. Шелехова та ін.), а також, як сучасний

метод навчання, що характеризується наданням пріоритету різним видам мовленнєвої діяльності, використанням активних форм спілкування, що відповідають реальним життєвим комунікативним ситуаціям.

В основі психологічної теорії діяльності міститься принцип діалектико-матеріалістичної філософії, що свідчить про, що не свідомість визначає буття, діяльність, а, навпаки, буття, діяльність людини визначають її свідомість. На основі цього положення С. Рубінштейн в 30-і рр. ХХ ст. сформулював важливий для вітчизняної психології принцип єдності свідомості і діяльності. «Формуючись у діяльності, психіка, свідомість у діяльності і проявляється. Діяльність і свідомість утворюють органічне ціле, тотожність, єдність». При цьому С. Рубінштейн розглядав свідомість і діяльність інакше, ніж в біхевіористських традиціях. На думку науковця, діяльність не є сукупністю рефлексорних та імпульсивних реакцій на зовнішні стимули, оскільки регулюється свідомістю і розкриває його. При цьому свідомість розглядається, як реальність, що проявляється через систему суб'єктивних відносин, у тому числі, через діяльність суб'єкта, в процесі якої свідомість формується і розвивається. Цей принцип розроблявся в обох варіантах діяльнісного підходу, проте між ними існували відмінності в розумінні цієї єдності [8]. О. Леонтьєв уважав, що рішення С. Рубінштейном проблеми єдності свідомості і діяльності не виходить за рамки діяльності, що розглядається, як зовнішня активність. О. Леонтьєв запропонував інше вирішення проблеми: психіка, свідомість «живе» в діяльності, свідомість не просто «проявляється і формується» в діяльності, як окрема реальність – вона «вбудована» в діяльність і нерозривна з нею [3].

Відмінності між двома варіантами діяльнісного підходу чітко формулюються в 40–50-і рр. ХХ ст. і торкаються, головним чином, двох проблем. *По-перше*, це проблема предметна психологічної науки. На думку С. Рубінштейна, психологія повинна вивчати не діяльність суб'єкта як таку, а «психіку і тільки психіку» через розкриття її істотних об'єктивних зв'язків, в тому числі, через дослідження діяльності [8]. О. Леонтьєв, навпаки, вважав, що діяльність повинна входити в предмет психології, оскільки психіка невід'ємно пов'язана з тим, що породжують моменти діяльності, вона є формою предметної діяльності [6].

Таким чином, за поглядами С. Рубінштейна, будь-яка дія людини виходить з мотивів, спрямовується на ціль і виражає ставлення людини до навколишнього. Діяльність і свідомість утворюють єдність. Факт усвідомлення діяльності змінює характер її перебігу. З іншого боку, усвідомленість дії залежить від ставлення, що складається у процесі діяльності. Визначення діяльності неможливо у відриві від свідомості. Поведінка людини не зводиться до простої сукупності реакцій, вона містить систему свідомих дій, що відрізняються від реакції іншим ставленням до об'єкта. Дія – свідомий акт діяльності, що спрямовується на об'єкт. Єдність свідомості і поведінки розкривається у їх змісті – єдність свідомості і буття. Діяльність (взаємодія суб'єкта з навколишнім світом) – це процес, через який реалізується ставлення людини до навколишнього світу. Види людської діяльності визначаються за характером основного продукту/продукції, що створюється в діяльності і є її метою: практична (трудова) і теоретична (пізнавальна) діяльність. Охарактеризуємо навчання за комунікативно-діяльнісним підходом.

Під комунікативно-діяльнісним підходом і навчанням на його основі розуміють організацію освітнього процесу, основу якого містить комунікативна взаємодія, що забезпечує участь кожного учасника цього процесу, як об'єкта і суб'єкта пізнавальної діяльності. Такий підхід реалізується використанням методів і прийомів, що забезпечують спільну пізнавальну діяльність студентів: взаємонавчання, робота у парах, взаємоконтроль, бесіда, дискусія тощо. Він передбачає співробітництво в навчанні, в якому зацікавлені як науково-педагогічні працівники, так і ті, хто навчається. Колективна навчальна, переважно пошукова, діяльність, сприяє формуванню пізнавальних мотивів, за результатами чого відбувається свідоме засвоєння знань та вмінь.

На думку М. Пентилюк, комунікативно-діяльнісний підхід передбачає дотримання принципу цілісного вивчення мови і мовлення [7]. Г. Шелехова вважає комунікативно-діяльнісний підхід одним із основних принципів у навчанні рідної мови, за якого процес оволодіння рідним

мовленням має здійснюватися в ході розв'язування завдань (усних і письмових) тими, хто навчається, розташованих у порядку наростання їх складності [10].

З вищевикладеного матеріалу підсумовано, що застосування комунікативно-діяльнісного підходу під час підготовки майбутніх лікарів сприяє активізації професійно зорієнтованої іншомовної діяльності студентів, а також інтенсифікації процесу навчання іноземної мови в цілому. В умовах збільшення обсягу навчальної інформації певної значущості набувають відбір і структурування змісту навчального матеріалу, активізація розумової діяльності, інтенсифікація процесу навчання студентів медичного ВЗО, організація самонавчання, здатності самостійно знаходити рішення завдань і проблем.

Таким чином, враховуючи медичну специфіку ВЗО, спрямовану на формування професійно зорієнтованої мовної підготовки студентів, у контексті нашого дослідження, застосування інтерактивних методів, прийомів і засобів навчання дозволять підвищити або сформулювати мотивацію студентів до професійно зорієнтованого навчання іноземної мови з метою подальшого формування професійно зорієнтованої мовної підготовленості; активізувати діяльність науково-педагогічного працівника і студентів, орієнтувати студентів для самостійної діяльності, активізувати пізнавальну самостійність та самонавчання студентів; враховувати особистісні якості та їхні здібності. Проведення цілеспрямованої професійно зорієнтованої підготовки з іноземної мови в медичному ВЗО, організація практико-зорієнтованої діяльності зі застосуванням сучасних способів і прийомів, дозволить організувати процес, спрямований на формування професійно зорієнтованої мовної та загальнокультурної підготовленості студентів медичного ВЗО, і, як наслідок, підвищити рівень професійної підготовки майбутнього лікаря.

Використані літературні джерела

1. Андреева Г. М. Социальная психология / Г. М. Андреева. – М., Аспект Пресс, 1996.
2. Вашуленко М. С. Перспективність і наступність у навчанні української мови в початковій і середній школі // Українська мова і література в школі / М. С. Вашуленко. – 1991. – № 2.
3. Выготский Л. С. Мышление и речь / Л. С. Выготский // Избранные психологические исследования. – М. : Изд-во ФПН РСФСР, 1956. – С. 39–385.
4. Кузьмина Н. В. Профессиональная деятельность преподавателя и мастера производственного обучения профтехучилища / Н. В. Кузьмина. – М. : Высш. Школа, 1989.
5. Леонтьев А. А. Что такое деятельностный подход в образовании? / А. А. Леонтьев // Начальная школа: плюс-минус. – 2001. – № 1. – С. 3–6.
6. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975
7. Пентилюк М. І. Культура мови і стилістика: Пробний підручник для гімназій гуманіст. профілю / М. І. Пентилюк. – Київ : Вежа, 1994. – 240 с.
8. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии: в 2 т. – Т. 1. / С. Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – 488 с.
9. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию / Ф. де Соссюр. – М.: Прогресс, 1977. – 289 с.
10. Шелехова Г. Т. Сучасні підходи до навчання рідної мови в загальноосвітній середній школі / Г. Т. Шелехова // Українська мова і література в школі, – 1998. – № 1.

Bibliography

1. Andreeva H. M. Sotsyalnaiapsykholohyia / H. M. Andreeva. – M., Aspekt Press, 1996.
2. Vashulenko M. S. Perspektyvnist i nastupnist u navchanni ukraïnskoï movy v pochatkovii i serednii shkoli // Ukraïnska mova i literatura v shkoli / M. S. Vashulenko. – 1991. - № 2.
3. Vyhotskyi L. S. Myshlenye y rech / L. S. Vyhotskyi // Yzbrannye psykholohycheskye yssledovanyia. – M. : Yzd-vo FPN RSFSR, 1956. – S. 39–385.
4. Kuzmyna N. V. Professyonalnaia deiatelnost prepodavatel'ia y mastera proyzvodstvennoho obucheniya proftekhuchyl'shcha / N. V. Kuzmyna. – M. : Vyssh. Shkola, 1989.

5. *Leontev A. A.* Chto takoe deiatelnostnyi podkhod v obrazovanny? / A. A. Leontev // *Nachalnaia shkola: plus-minus.* – 2001. – № 1. – S. 3–6.
6. *Leontev A. N.* Deiatelnost. Soznanye. Lychnost / A. N. Leontev. – M.: Polytyzdat, 1975
7. *Pentyliuk M. I.* Kultura movy i stylistyka: Probnii pidruchnyk dlia himnazii humanist. Profiliu / M. I. Pentyliuk. – K.: Vezha, 1994. – 240 s.
8. *Rubinshtein S. L.* Osnovi obshchei psykholohy: v 2 t. – T. 1. / S. L. Rubynshtein. – M. : Pedahohyka, 1989. – 488 s.
9. *Sossiur F. de.* Trudy po yazykoznaniiu / F. de Sossiur. – M.: Prohress, 1977. – 289 s.
10. *Shelekhova H. T.* Suchasni pidkhody do navchannia ridnoi movy v zahalnoosvitnii serednii shkoli / H. T. Shelekhova // *Ukrainska mova i literatura v shkoli,* – 1998. – № 1.